

Ez a szenvedélyes hagyománymentő egyáltalán nem adott arra, milyen módon kerül bele a nemzeti tudatba mindaz, amit ő talált: barátoknak, érdeklődő alkalmi gyűjtőknek, szakembereknek egyaránt készségesen adta a felvilágosítást, támogatást, sőt két kézzel saját gyűjteményét is. Sokan ezt már olyan természetesnek is vették, mintha ez a nagyszerű gyűjtő maga a nép volna, akitől mindenki annyit méríthet, amennyit akar. Azért kettős az örömünk, látva, hogy a *Kriterion* kiadó már másodszer ad lehetőséget arra, hogy Kallós saját neve alatt kerüljön a közönség elé, maga nevéen adja ki, amit ő fedezett fel, s amit mások nélküle sosem „gyűjthettek” volna. De ezen túl köszönet illeti a kiadót a szép kiállításért, a lemezért, a kottákért, s csak azt kívánjuk, minél többet merjen ezentúl adni mindkettőből, hiszen a könyvsiker világosan beszél a közönség igényéről és támogatásáról.

Kallós Zoltánnak pedig köszöni a magyar olvasó és a népzene és népköltészet minden kutatója ezt az újabb szép teljesítményét, akik azt is remélik, hogy mindaddig találkoznak majd Kallós nevével újabb és újabb kiadványok címlapján, amíg csak minden értéket közre nem bocsátott élete gazdag gyűjtőterméséből. (*Kriterion*, 1973.)

VARGYAS LAJOS

„Andrásfalva mesze van...”

Iskolai énekórákon tanulják a gyerekek azt a különleges szépségű népdalt, amelynek egyik sorát idéztük. Kodály Zoltán gyűjtötte még az első világháború előtt, túl a Keleti-Kárpátokon, Bukovinában, Andrásfalván. Andrásfalva valóban nagyon messze van, de már nem csak a távolság igen nagy, hanem egyre nő az idő is, egyre kevesebben emlékeznek arra az Andrásfalvára, amelyet az 1764. évi mádéfalvi veszedelem után elbujdosott székelyek négy más faluval együtt alapítottak. Az andrásfalviak ma hazánkban élnek, zömük Tolna és Baranya megye településein. A régi falu és nép jó emlékezetére írta meg könyvét Sebestyén Ádám: *A bukovinai andrásfalvi székelyek élete és története Mádéfalvától napjainkig*.

Ezer esztendővel ezelőtt talán mitológia született volna a bukovinai székelyek történetéből, mivel azonban viszontagságaikhoz a csodákat és a megmagyarázhatatlan dolgokat nem kedvelő újkor szolgáltatta a hátteret, a magyar néptörténet kevesek által ismert, ám annál jellemzőbb fejezetét mondhatják a magukénak. Szomorúan példázzák, hogy mily olcsó volt a parasztok vére mindenkori parancsolóik számára, és a vigasz, hogy hallatlan szívósságuk mégis megtartotta őket, sorsuk ismeretében nagyon keserű. Egy néptöredék, mely nem egészen kétszáz év alatt négyszer változtatott lakhelyet: előbb Erdélyből futott Moldvába, onnan verődött össze Bukovinába, ügyefogyott kísérletekkel többször próbálták hazaköltöztetni, majd végleges hazatelepítéséhez ágyúszó szolgáltatta az indulót, s új, bácskai telepein meg sem melegedett, már menekülnie kellett, hogy másfél éves bolyongás után otthonra találjon Tolnában és Baranyában.

A nehéz sors, a hosszú ideig tartó nyelvszigetlékezés kemény közösséggé formálta az öt bukovinai falu magyarságát. Történeti tudatuk — népi kohéziójuk egyik fontos összetevője — oly erőssé forrott, hogy körükben nem az epikus paraszti tehetségek kiváltsága volt a múlt valós és mondai ismerete, hanem a legutóbbi időkhöz minden gyermek a szüleitől hallotta, hogy is volt Bukovinától a Völgységig. A bukovinai székelyekből, az utolsó huszonöt esztendőt leszámítva, papi és tanítói pályánál magasabbra senki sem emelkedett. A helyi öntudat azonban minden időben kinevelt egy-egy írástudót, aki napi munkája után lámpafényhez hajolva a

szóhágyományt és a történetet papírra vetette. Közülük való Sebestyén Ádám is, a község parasztkántorának tizenöt gyermekéből a tizennegyedik, aki mindössze hét román elemi osztályt járt, és fizikai munkával kereste a kenyerét.

Sebestyén Ádám műve három részből áll. Az első „Az andrásfalvi nép története” címet viseli. Azok a fejezetei a legértékesebbek, amelyek a szerző és az általa meghallgatott öregek emlékezetével átfogható kor történetét mondják el. Kevés föld — sok ember; ez jelentette már a múlt század derekától Andrásfalvát. Népe messze eljárt, hogy megkeresse kenyerét, közben iskolát és templomot épített, vészelt a világháborúban, telepesnek szegődött Hunyadba vagy az Al-Duna mocsaras lapályára. A második rész a népszokások teljes leírását tartalmazza: ünnepek, babonás cselekedetek, vallásos világ, az emberi élet nagy eseményeihez kapcsolódó szokások szövegekkel, dallamokkal, képekkel bőven illusztrálva. A harmadik rész, az andrásfalviak dalainak gyűjteménye, még kiadásra vár.

Falumonográfának nevezhetnénk a könyvet, ha a falu Sebestyén Ádám életében nem lenne már a harmadik. Az utóbbi három évtizedben nem a település, hanem a népi együvértartozás érzése tartotta össze az andrásfalviakat, és tartja össze a könyv tanúsága szerint ma is, amidőn már sokan városokba költöztek, és az iparban találtak megélhetést. Ezek gyermekeit már természetes módon más célok és más gondok foglalkoztatják, mint elődeiket, csak elvétve hallanak a keserves múlt-ról. Ha mégis föltámad érdeklődésük őseik sorsa iránt, jobb könyvet a Sebestyén Ádáménál nem vehetnek a kezükbe. Nekik és minden utódnak szól az első fejezetet záró mondat: „Adja Isten, hogy utódjaink, kik élnek, s kik ezután jönnek a világra, ne érjenek ilyen borzalmas időket mint (mi és) elődeink érték és töltötték!”

Dicséretes dolog volt a Tolna megyei Tanács Művelődésügyi Osztályától Sebestyén Ádám munkáját megjelentetni, és minden érdeklődő számára hozzáférhetővé tenni. (Szekszárd, 1973.)

K. L.

Csenki Sándor: Cigány népmesék

„Volt egyszer egy szegény ember. Olyan szegény volt, hogy még gyereke se volt.” „Az ördög aludjon az anyáddal, milyen szag van itt? Idegen szagot érzek...” „Éppen olyan szegény csavargó, mint mi, és cigány. — Honnan jöttél? A Hortobágyról? — Igen, a Hortobágyról. Lopott egy kis avas szalonnát, mert ott aztán van bőven. Elemelte, mert ő is éhes, fene a pófáját!” — „Elment a király a háborúba. A három lány otthon maradt. A két nagyobbik egyből félrelépett, és teherbe esett.”

Cigány népmesék. Ha a kötet 27 darabját figyelmesen végigolvassuk, egy-két novella-mese kivételével a témákban, a figurákban, a meseszituációkban nem látunk jelentős eltérést sem a magyar, sem az ismert európai mesekincs anyagától. Mégis, mi a titka, hogy másnak, különösnek, néhol meglepőnek, bizarrnak érezzük ezeket a meséket? Mint mindegyik etnikai közösség, a cigányság is a közösen kialakított önkifejezési formákban: táncában, zenéjében, szokásaiban, mindennapi életét őrző népköltészeti alkotásaiban mond el legtöbbet világának értékrendszeréről, ítéleteiről. A mindennapi gondolkodás leghűbb tükröződését adják ezek a mesék is. Ezért válik olyan izgalmas olvasmánnyá a könyv. Oda kell figyelni a mesemondás kisebb döccenőire is. Jellemző sajátosságok a logikai tévesztések, a mese szálának elvesztése. A két herceg című mese befejezése jól mutatja ezt. „A pap összeadta őket. Abban a pillanatban mindketten meghaltak. Ma is élnek, ha meg nem haltak. (!)”

Sokszor a cselekmény dúsítása, a mese szövetének színezése a mesemondó célja, amikor a hősök számunkra érthetetlen dolgokat visznek végbe, például 12 tündér-